

פרשת וזאת הברכה התשע"ז

adk1010@gmail.com

הרב ארי דוד קאהן

1. דברים פרק לג, א-ו

(א) וזאת הברכה אשר ברח משה איש האלהים את-בני ישראל לפני מותו: (ב) ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבבת קדש מימינו <אשדת> אש דת למו: (ג) אף חבב עמים כל-קדשיו בנגד והם תפיו לרגלך ישא מדברתיך: (ד) תורה צוה-לנו משה מורשה קהלת יעקב: (ה) ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל: (ו) יהי ראובן ואל-ימת ויהי מתיו מספר: He said: The LORD came from Sinai; He shone upon them from Seir; He appeared from Mount Paran, And approached from Ribebboth-kodesh, Lightning flashing at them from His right. (Stone Chumash) ...And then approached with some of the holy myriads from His right hand He presented the fiery Torah to them.

2. תרגום ירושלמי דברים פרשת וזאת הברכה פרק לג פסוק ב

ואמר יי מן סיני אתגלי למתן אורייתא לעמיה דבית ישראל ודנח ביקריה על טורא דשעיר למתן אורייתא לבנוי דעשו וכיון דאשפחו פתיב בגווה לא תהוון קטולין לא קבילו יתה הופע ביקריה על טורא דגבלא למתן אורייתא לבנוי דישמעאל וכיון די אשפחו פתיב בגווה לא תהוון גנבין לא קבילו יתה וזור ואתגלי על טורא דסיני ועמיה ריבון מלאכין קדישין ואמרו בני ישראל כל די מליל מימרא דיי נעביד ונקבל ופשט ימיניה מגוי להבי אישתא ויהב אורייתא לעמיה:

and he said: The Lord was revealed from Sinai to give the law unto His people of Beth Israel. He arose in His glory upon the mountain of Seir to give the law to the sons of Esau; but after they found that it was written therein, Thou shalt do no murder, they would not receive it. He revealed Himself in His glory oil the mountain of Gebala, to give the law to the sons of Ishmael; but when they found that it was written therein, Ye shall not be thieves, they would not receive it. Again did He reveal Himself upon Mount Sinai, and with Him ten thousands of holy angels; and the children of Israel said, All that the Word of the Lord hath spoken will we perform and obey. And He stretched forth His hand from the midst of the flaming fire, and gave the Law to His people.

3. מנחת שי דברים פרק לג R. Yedidya Shlomo Refael b'r Abraham Norzi 1560-1630

(ב) אשדת: אש דת ק' (ועיין הטעם "בבחי"), והוא חד מן ט"ו מלין דכתיבי' חדא מלה וקריין תרין מילין, וסימנם "במ"ג ד"ה א' כ"ז. והדל"ת בקמץ. [אשדת כ', אש דת ק'].

4. חזקוני דברים פרשת וזאת הברכה פרק לג פסוק ב

אשדת כתיב מלה חדא וקרי תרתי.

5. רש"י על דברים ל"ג:ב

וזרח משעיר למו. שפתיח לבני עשו שיקבלו את התורה ולא רצו: הופיע מהר פארן. שקהלך שם ופתח לבני ישמעאל שיקבלוהו ולא רצו (ספרי): ואתה. לישראל: מרבבת קדש — ועמו מקצת רבבות מלאכי קדש ולא כלם ולא רבם, ולא כדרך בשר ודם שמראה כל כבוד עשורו ותפארתו ביום חפתו (שם): אש דת - שהיתה כתובה מאז לפניו באש שחורה על גב אש לבנה, נמן להם בלחות פתב יד מינו; ד"א — אש דת פתרגומו, שנחנה להם מתוך האש:

6. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת סוטה פרק ח

חנניה בן אחי רבי יהושע אומר, בין כל דיבור ודיבור דיקדוקיה ואותותיה, (שיר השירים ה:יד) ממלאים בפתרשיש, פימא רבא. כמו הים הגדול שנקרא תרשיש. רבי שמעון בן לקיש פד הוי מטי להדין קרייא, הוה אמר כשהיה מגיע לפסוקים האלה, היה אומר יפה לימדני חנניה בן אחי רבי יהושע. מה הים הנה בין גל גדול לגל גדול גלים קטנים, כך בין כל דבר ודבר דיקדוקיה ואותותיה של תורה. אמר רבי תנחומא, איתקשיית קומי התקשיתי לפני רבי פנחס, אתיא כרבי יודה... רבי פינחס בשם רבי שמעון בן לקיש, תורה שנתן הקדוש

בְּרוּךְ הוּא עוֹרֵה אֵשׁ לְבִנְיָה חֲרוּתָהּ אֵשׁ שְׁחוּרָהּ הִיא אֵשׁ וּמוֹבְלָלֶת בְּאֵשׁ חֲצוּבָה מֵאֵשׁ נְתוּנָה מֵאֵשׁ (דברים לג)
מִיָּמִינוּ אֵשׁ דָּת לָמוּ.

7. תהלים פרק כט פסוק ז

קוֹלֵהָ חֲצֵב לְהַבּוֹת אֵשׁ:

8. דברים פרק ג: יז

וְהָעֲרֵבָה וְהַיַּרְדֵּן וַיִּגְבְּלוּ מִכַּנְרַת וְעַד יַם הָעֲרָבָה יָם הַמֶּלַח תַּחַת אֲשֶׁרֶת הַפְּסָגָה מִזְרַחָהּ:

9. תרגום יונתן דברים פרשת דברים פרק ג פסוק יז

(יז) וַיִּמְשָׁרָא וַיִּוְרְדָנָא וַתְּחֻמוּס מַגְנִיסָר וְעַד יַמָּא דְמִשְׁרָא וְקַרְתָּא טְבַרְיָה דְסַמִּיכָא לְיַמָּא דְמִלְחָא תַּחַת שְׁפָכוֹת מִיָּא מְרַמְתָּא מְדִינְחָא:

10. כתר יונתן דברים פרשת דברים פרק ג פסוק יז

(יז) וְהַמִּישׁוּר וְהַיַּרְדֵּן וְגַבּוּל מַגִּינוֹסָר וְעַד הַיָּם שֶׁל הַמִּישׁוּר וְהַעִיר טַבְרִיָּה שֶׁסְמוּכָה לַיָּם שֶׁל מִלַּח תַּחַת שַׁפְךְ מַיִם מִהַפְּסָגָה [מִהַרְמָה] מִזְרַחָהּ:

11. ר' יוסף בכור שור דברים פרשת דברים פרק ג פסוק יז

(יז) אֲשֶׁדוֹת. לְשׁוֹן שְׁפִיכָה, כְּמוֹ "וְאֵשׁ הַנְּחָלִים", זֶהוּ מְקוֹם שֶׁהַנְּחָל שִׁיבָא מִן הַסְּלַע שׁוֹפֵךְ וּמִזְנוֹק שָׁם, דְּכַתִּיב הַכֹּה "אֲשֶׁדוֹת הַפְּסָגָה", וְכַתִּיב הַתָּם "וּמִבְּמוֹת הַגִּיא אֲשֶׁר בְּשַׁדָּה מוֹאֵב רֹאשׁ הַפְּסָגָה".

12. דברים פרק ד: לו

מִן־הַשָּׁמַיִם הִשְׁמִיעָה אֶת־קוֹלָהּ לְיִסְרֹךְ וְעַל־הָאָרֶץ הִרְאָה אֶת־אֲשׁוֹ הַגְּדוֹלָהּ וּדְבָרֶיהָ שָׁמְעָה מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:

13. רש"י הירוש שמות פרק כ: טו

וִירָא הַעַם, רָאָה, כְּבִיכּוֹל, אֶת קוֹלֵהָ חֲצֵב לְהַבּוֹת אֵשׁ בְּהַר - "וּדְבָרֶיהָ שָׁמְעָה מִתּוֹךְ הָאֵשׁ" (דברים ד, לו)
- וּמִכָּאֵן הַצִּירוּף "אֲשֶׁדוֹת": " מִיָּמִינוּ אֲשֶׁדוֹת לָמוּ" (שם לג, ב) - וַיִּנְעוּ וַיַּעֲמְדוּ מִרְחָק:

14. שד"ל על דברים ל"ג: ב

ה' מְסִינִי בֹא: הַטַּעַם ה' נִגְלָה עָלַי כֹּאֵן כְּדִי שֶׁאֲבָרַךְ אֶת יִשְׂרָאֵל, וְהִנֵּה בְּרֻכּוֹתַי מִפִּי עֲלִיוֹן. וְאָמַר שְׁבֹא מְסִינִי שֶׁהוּא הַמְּקוֹם שֶׁנִּגְלָה עָלָיו תַּחֲלָה, וּבִבּוֹאוֹ לְכֹאֵן, הִנֵּה כְּבוֹדוֹ זוֹרַח וּמוֹפִיעַ מִשְׁעִיר וּפֹאֲרָן שֶׁהֵם בֵּין הַר סִינַי וְהַר נֶבֶן, וּבֹא לָמוּ, בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל, כְּדִי לְבָרַכְכֶם.

מִיָּמִינוּ אֲשֶׁדוֹת: מִיָּמִין לְאֲשֶׁדוֹת הַפְּסָגָה הַזֹּאת שֶׁהִיא מִשָּׁה עוֹמֵד אֵז בְּתַחֲתִיתָהּ. וְטַעַם זְכִירַת הַיָּמִין, כִּי סִינַי וְשְׁעִיר וּפֹאֲרָן כֻּלָּם לְדֶרוֹם הַר נֶבֶן, וְהַדְּרוֹם נִקְרָא יָמִין, וְהַצִּפוֹן נִקְרָא שְׂמָאל. וְאִין הַכּוֹוֹנָה כֻּלָּל עַל מִתֵּן תּוֹרָה, שֶׁאֵם כֵּן הִיָּה לוֹ לֹמַר אֶל סִינַי, לֹא מְסִינִי. אֲשֶׁדוֹת כְּתִיב מִלֵּה חֲדָא, וְהוּא מִן אֲשֶׁדוֹת הַפְּסָגָה, וַיִּי' מִיָּמִינוּ הוּא עַל דֶּרֶךְ בְּנוֹ בְּעוֹר, וְהִיָּתָה מִתַּחֲלָתָהּ וַיִּי' הַכְּנוּי, עַל דֶּרֶךְ מִטְתּוֹ שֶׁלְּשִׁלְמָה (שֶׁהוּא עַל דֶּרֶךְ לְשׁוֹן אֲרָמִי, שְׁמִיָּה דִי אֵלֵהָא, אֵלֵהָוֹן דִּי שְׁדַרְךְ מִישְׁךְ), וּבְמִשְׁךְ הַזְּמַן נִשְׁכַּח עֵיקַר הוֹרָאתָהּ, וְחִזְרָה לְהִיּוֹת אוֹת נּוֹסֶפֶת, לְפִיכֶךְ מִצְאֻנָּה גַם אֲצֵל שֵׁם שֶׁהוּא לְשׁוֹן נִקְבָּה, כְּגוֹן חֵיתוֹ אֲרָץ, וְכֵן כֹּאֵן מִיָּמִינוּ אֲשֶׁדוֹת. מִלֵּת דַּת אֵינְנָה לְשׁוֹן עִבְרִי, וְאֵף לֹא לְשׁוֹן אֲרָמִי, אֵלֵא לְשׁוֹן פְּרָסִי. הַטַּעַמִּים הֵם מְסַכְּמִים תְּמִיד עִם הַקְּרִי, וְכֹאֵן הַקְּרִי הוּא אֵשׁ דַּת בְּשֵׁתֵי מְלוֹת, לְפִיכֶךְ הִיָּה מִן הַהִכְרַח שִׁיָּהִיו הַטַּעַמִּים בְּלִתֵּי מְסַכְּמִים עִם פִּירוּשֵׁי. אֲשֶׁדוֹת בְּתִי' בְּלֵי סְמִיכּוֹת, כְּמוֹ עֲזֵרַת מִצְרַיִם, חֲכַמַת וְדַעַת, וְזוֹלַתָּם.

15. אסתר פרק א, יג

(יג) וַיֵּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְחַכְמָיִם יְדַעֵי הָעֵתִים פִּי־כֹן דְּבַר הַמֶּלֶךְ לְפָנָי פְּלִי־דַעֵי דַת וְדִין:

16. אסתר פרק ט, יד

(יד) וַיֵּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהַעֲשׂוֹת לָנוּ וּתְנַתְּנוּ דַת בְּשׁוֹשָׁן וְאֵת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי־הַמֶּן תָּלוּ:

17. רש"י אסתר פרק ט

(יד) וּתְנַתְּנוּ דַת - נִגְזַר חוֹק מֵאֵת הַמֶּלֶךְ:

18. אבן עזרא דברים פרשת וזאת הברכה פרק לג פסוק ב

(ב) מְסִינִי בֹא וַיֵּאמֶר הַגֵּאוֹן ז"ל, כִּי הַר סִינַי וְשְׁעִיר וּפֹאֲרָן קְרוּבִים, וְזֶה הַכְּתוּב הוּא עַל מַעֲמַד הַר סִינַי. וַיֵּאמֶר סִינַי, כִּי מְסִינִי כְּמוֹ 'בְּסִינַי', וְכֵן מִשְׁעִיר. מִרְבּוֹת קֹדֶשׁ - הֵם הַמְּלֹאכִים, וְהַטַּעַם עַל הַשְּׂכִינָה שִׁירְדָּה. אֵשׁ דַּת לָמוּ - הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה בְּאֵשׁ וּבְרַק. וַיֵּאמֶר, כִּי טַעַם ה' מְסִינִי בֹא - דֶּרֶךְ תַּפְּלָה, כְּאֹמַר

אתה שבאת בסיני, והנחלת תורה, יחי ראובן (1), וזה רחוק, כי היה ראוי להיות 'החיה ואל תמית'.
וחסרי אמונה אמרו, כי טעם משעיר - על דת אדום, ופארן - על דת ישמעאל, ואלה תועים. הלא
ראו, כי לא החל בתחלה, כי אם לברך ישראל לבדם, וכן כתוב: אשר ברך משה איש האלהים את
בני ישראל. ואמר וזרח משעיר למו - שפי' - להם, כמו ואין למו מכשול (תה' קיט, קסה)... וכן הוא
הפירוש, השם בא, והטעם הכבוד שנכנס בישראל, ותחלת הכנסו מסיני, וזרח משעיר, והטעם: כל
השנים שהיו ישראל במדבר לא הראה השם גבורה בעמים עד בא ישראל אל שדה אדום. וכן כתוב
בהררם שעיר עד איל פארן (ברא' יד, 1). והנה הם קרובים שעיר ופארן. והטעם מפורש, כי ממקום שעיר
כאשר באו לשעיר, אז זרח הכבוד לישראל, והופיע מהר פארן, והטעם כפול, כי פה הראה יפעתו.
ואתה מרבבות קדש - על דעתי שהוא דבק עם מימינו (א). והטעם, שבא אש מרבבות קדש מימין
השם לסבב ישראל, כטעם סוסי אש ורכב אש סביבות אלישע (מ"ב ו, יז). וטעם דת, שעומדת תמיד:

19. רמב"ן דברים פרשת וזאת הברכה פרק לג פסוק ב

...וטעם "אש דת למו" כמו "דת אש", כמו שאמר (לעיל ה כא) ואת קולו שמענו מתוך האש. או טעמו
כמו "אש ודת למו", יזכיר שהראה להם האש העליונית והשמיים הדת, וזה כענין שנאמר (לעיל ד לו)
ועל הארץ הראך את אשו הגדולה ודבריו שמעת מתוך האש. ועל דרך האמת יגיד גם כן שהאש
שהוא הדת היא מימינו, כי מדת הדין כלולה ברחמים: ועל דעת רבותינו טעם הכתוב, כי מסיני
בא לתת תורה לישראל שנגלה להם משם, וזרח משעיר להם לישראל, כי נגלה על בני עשו לתת
להם התורה וכאשר לא רצו בני עשו לקבל אותה האיר פניו לישראל ונתנה להם בימינו ובזרועו
ואור פניו כי רצם, והופיע והראה להם יפעתו והדרת פניו מהר פארן כאשר לא רצו בני ישמעאל
בתורה. יזכיר כי היה זכות לישראל גדולה כאשר לא רצו שאר האומות לקבל את התורה. והנה
הזכיר כל זרע אברהם, שאחד מהם לא היה חפץ בתורה זולתי ישראל, אבל על כל האומות גם כן
נגלה לתת אותה להם ולא רצו בה כפי הבא בקבלת רבותינו (ע"ז ב):

20. רמב"ן בראשית הקדמה לבראשית

בראשית. משה רבינו כתב הספר הזה עם התורה כולה מפיו של הקדוש ברוך הוא והקרוב שכתב זה
בהר סיני כי שם נא' לו עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר
כתבתי להורותם כי לוחות האבן יכלול הלוחות והמכתב כלומר עשרת הדברות והמצוה מספר המצות
כולן עשה ולא תעשה א"כ התורה יכלול הספורים מתחילת בראשית כי הוא מורה אנשים בדרך
בענין האמונה ... ולכן יאמר וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו כמדבר בעד שנים אחרים ומפני
שהענין כן לא נזכר משה בתורה עד שנולד ונזכר כאילו אחר מספר עליו ואל יקשה עליך ענין משנה
התורה שמדבר בעד עצמו ואתחנן ואתפלל אל ה' ואומר כי תחלת הספר הוא אלה הדברים אשר
דבר משה אל כל ישראל והנה הוא כמספר דברים בלשון אמרם. והטעם לכתוב התורה בלשון זה
מפני שקדמה לבריאת העולם אין צריך לומר ללידתו של משה רבינו כמו שבא לנו בקבלה שהיתה
כתובה באש שחורה על גבי אש לבנה. הנה משה כסופר המעתיק מספר קדמון וכותב ולכן כתב סתם
אבל זה אמת וברור הוא שכל התורה מתחלת ספר בראשית עד לעיני כל ישראל נאמרה מפיו של
הקדוש ברוך הוא לאזניו של משה כענין שאמר להלן (ירמיה ל"ו) מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה
ואני כותב על הספר בדיו הודיענו תחילה ענין בריאת השמים והארץ וכל צבאם כלומר בריאת כל
נברא העליונים והתחתונים א"כ כל הנאמר בנבואה ממעשה מרכבה ומעשה בראשית והמקובל בהם
לחכמים תולדות עם

21. רבינו בחיי דברים פרשת וזאת הברכה פרק לג פסוק ב

מימינו אש דת למו. על דרך הפשט: מימינו היה, שהראהו אש עליונית והשמיע דת לישראל לא מימין
המלאכים שהזכיר אלא הקדוש ברוך הוא בעצמו ובכבודו, והוא כאלו אמר אש ודת.
וע"ד הקבלה: יאמר "מימינו" השמיע הדת למו לישראל מתוך האש, כי זאת היתה השגתם של
ישראל, אבל משה היה שומע מימינו ממש, ואולי כדי לרמוז על זה באו שתי תיבות אלו "אש דת"
תיבה אחת בספר תורה, כי משפט ספר תורה כן להיותם תיבה אחת כדי להדביק דת לאש, ולקבוע

בלב כי הדת שהשמיע למו מתוך האש שמעוה, וכן כתוב: (דברים ד, טו) "ביום דבר ה' אליכם בחרב מתוך האש", וכבר הזכרתי זה בפסוק "וידבר", וכיוצא בו מצינו בנביאים: (ירמיה ו, כט) "נחר מפוח מאשתם עופרת", מלה אחת כן כתוב במסורת.

העמק דבר דברים פרשת וזאת הברכה פרק לג פסוק ב

ה' מסיני בא וזרח משעיר למו. העולם עומד בהשגחת ה' הפרטית ע"י תורה ועבודה וגמילות חסדים, והנה כח העבודה היה ביד אוה"ע וחסידיהם משעת בריאת שמים וארץ, וביחוד היה מגיע מעלה זו לבני שעיר מיצחק אביהם שהיה יסוד העבודה, כמו שנתבאר בס' בראשית, אבל משעה שנבחרו ישראל בסיני, זרח משעיר. מכחו היפה של שעיר, למו. היינו לישראל, וכדאיתא בזבחים דמ"ד לרצון להם ולא לאוה"ע, ועל כן אין מביאים נסכים, שאע"ג שקרבנם טעון נסכים, מכ"מ אין המה מביאים, היינו משום שנסכים המה המרצים את הקרבן כמאמר הושע הנביא (ט) לא יסכו לה' יין ולא יערבו לו זבחייהם כלחם אונים וגו':

הופיע מהר פארן. הוא ישמעאל, ומדבר במעלת גמילות חסדים שבודאי ישנו בכל אוה"ע, וביחוד בבני ישמעאל בני אברהם שהיה בעל גמ"ח נעלה, ועוד היום יש להם מדת הכנסת אורחים בהפלגה, בכ"ז בשעת שנבחרו ישראל במתן תורה הופיע חוזק זה הכח בישראל, מחמת שגמ"ח להחזיק לומדי תורה הוא העולה על כל אופני גמ"ח שבעולם, וכאשר יבואר עוד לפנינו, וזה אינו כי אם בישראל. והיינו דכתיב בספר ישעיהו [נ"ה] ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב מבנים ומבנות, ויש לבאר המשל בבית ה' הוא בית יחידי, ובחומותי המה הרבה חומות, ומה המה הנמשלים, ונראה דהבדל משל בית וחומה, אינו בית של עץ וחומה של אבנים או לבנים, אלא בית הוא מקום דירה למעט אנשים, וחומה הוא עיר חומה, שהולכים בה הרבה בני אדם מכל אופני אנשים, ונמשל כל מיני צדקות לחומה, שהרי הכל הולכים ונוהגים בהם, והרבה עניני צדקה יש בעולם, ומש"ה המשיל חומותי, רק צדקה מיוחדת של החזקת תורה אין הולכים בה הרבה, רק בני ישראל המה שקועים בגמ"ח זו, מש"ה נמשל לבית, ואמר הנביא ונתתי להם בביתי בצדקה של החזקת תורה, ובחומותי שארי צדקות המרובים, והרבה בני אדם מהלכים בהם, ויהיה להם בהמה יד ושם:

ואתה מרבבת קדש. כל העולמות מתנהגים באמצעות שרי מעלה, ואפילו כל מין וכל גידולי קרקע יש לו מזל ברקיע כמבואר בב"ר פ"י, ומשעת מתן תורה נמסר הנהגת העולם לפי השגחתו ית' על ישראל, וכדאיתא ביבמות פ' הבע"י [ס"ג א'] אין אוה"ע מתברכים אלא בשביל ישראל שנא' ונברכו בך, נמצא שהקב"ה אתה לישראל מרבבת קדש המה שרי מעלה, ובמה נעשה כל אלה הגדולות מימינו אש דת למו. בזה שהי' בימין הקדוש ברוך הוא אש דת, וכבר אמרו בשם הגר"א ז"ל דבתיבת דת למו מבואר תלמוד. ויש לבאר יותר דמש"ה כתב אש דת, ולא דת אש, כמשמעות הענין, אלא משום שדרך התלמוד הוא כמו כח האש אשר ניצוץ מהאבוקה עושה אבוקה גדולה אחרת, וכן ניצוץ מזה האבוקה עושה עוד אבוקה ע"י צירוף דברים המרחיבים כח הניצוץ, כך הוא דרך התלמוד, שמתחלה בבוא הלכה נחקר ע"י עיונה של תורה נעשה דת, ואח"כ מזו ההלכה שכבר נגמר, חוקרים דין שני ע"י חקירות התלמוד, ומהדין השני מוסיפים לקח לבוא עוד לברר הלכה אחרת, נמצא תחלה אש ואח"כ דת. ואמר בלשון למו. שהקב"ה מסייע לעמל האדם להוציא דבר לאורה, וע' מש"כ בספר שמות ל"ד א' כל זה ובהרחב דבר שם בפ"י חמוקי ירכיך כמו הלאים וגו'.

22. אדרת אליהו על דברים פרק לג פסוק ב

... פירוש אחר, "ה' מסיני בא" וגו'. שזכו מחמת עצמן בשביל שאמרו נעשה ונשמע. "וזרח משעיר". כמו שאמרו בגמרא (בספרי כאן) כשרצה הקב"ה ליתן תורה לישראל החזירה על כל אומה ולשון, ובא אל ישמעאל אמרו לו תורה מה כתיב בה, אמר להם לא תנאף, אמרו אי אפשר תנה לישראל וכו', וכולם נתנו להם מתנות דהיינו עשו וישמעאל, ונתנו להם עשייה ושמיעה שאמרו 'נעשה ונשמע'. "ואתה מרבבת קדש". שגם שאר השרים נתנו להם מתנות: